

Pagini de călătorie din țara gheișelor

Visele mari au nevoie uneori de timp și răbdare ca să le vezi împlinite. Așa s-a întâmplat și cu visul nostru de a călători în Japonia, la care am lucrat câțiva ani adunând banii și informațiile necesare, stabilind itinerarul cu o agenție de turism, dar când totul a fost definitivat ca să călătorim în noiembrie 2020, Covid-19 a adus cu el multe schimbări, inclusiv intrarea Terrei în carantină. Evident, oamenii și-au amânat sau chiar tăiat de pe listă visele de călătorie. Robert, soțul meu, și eu am hotărât să amânăm călătoria și am așteptat cu încredere momentul cel mai potrivit pentru a reface planul (de data asta mai puțin ambițios) și pentru a porni la drum. Călătoria noastră a început pe 8 noiembrie 2023. Cu două ore înainte de miezul nopții am aterizat în Osaka.

În cele 18 zile cât am călătorit în Japonia, dintre care 15 într-un tur intens, extraordinar de bine organizat de o companie din Australia, ghidat de Ken (diminutiv de la Kentaro), un tânăr japonez foarte informat și cultivat, cu o engleză excelentă, am vizitat temple și altare antice, palate, grădini, un muzeu al chimonourilor, muzee în aer liber, muzee ale tragediilor umane cauzate de bombe atomice, parcuri ale păcii, izvoare termale, insule. Ne-am plimbat pe străzi și cartiere extrem de aglomerate, pe străzi liniștite care au păstrat ziduri și case ale samurailor, unele vechi de 300 de ani, am admirat de pe fereastra autobuzului peisaje superbe ale dealurilor și munților înveșmântați în simfonia de culori a toamnei sau, în apropierea muntelui Fuji, în haina de hermină a iernii grăbită să-și vestească rândul în succesiunea anotimpurilor. Am observat atmosfera vibrantă seara, târziu, în marile orașe Tokyo, Osaka, Kyoto, am admirat vederea panoramică de 360 de grade a capitalei din Tokyo Metropolitan Government Building, costumele tradiționale ale japonezilor (foarte puțini le purtau) și am gustat din mâncărurile recomandate de ghidul nostru, specifice zonelor unde călătoream.

Am călătorit cu autobuzul, de la Osaka, spre sud-vestul Japoniei, la Kyoto, Takamatsu, Beppu, Nagasaki, Hiroshima, Himeji, cu shinkansen (tren de mare viteză, care poate atinge 400 de km la oră) înapoi la Osaka, din nou cu autobuzul spre nord-est, la Kanazawa, Matsumoto, Muntele Fuji, până la destinația finală, Tokyo. De asemenea, am luat feribotul când am vizitat insulele Shikoku și Miyajima, cu vaporețul de agrement pe lacul Kawaguchiko, în care muntele Fuji își reflectă măreția și splendoarea în zilele însorite, dar și cu metroul și cu trenul, în Osaka și Tokyo unde am petrecut câteva zile în plus, pe cont propriu, fără grup.

M-am simțit binecuvântată să învăț câte ceva despre cultura, istoria, viața contemporană și frumusețile naturale ale Japoniei, la ea acasă, primind informații în direct de la ghidul japonez, din pliantele oferite la locurile vizitate și din propriile experiențe.

Povestea călătoriei filtrată prin prismele minții și sufletului s-a scris, pagină cu pagină, în câteva capitole pe care doresc să le transcriu într-un scurt jurnal de călătorie.

Voi începe cu frumusețile naturii, completate de ingeniozitatea umană pentru a crea grădinile unice, care-ți taie respirația și din care îți este greu să pleci când timpul alocat de ghid se termină.

Preponderente au fost peisajele din zonele de munte văzute prin fereastra autobuzului. Am trecut prin sute de tunele mai lungi sau mai scurte, din cele zece mii construite în anii '70 când Japonia a cunoscut o perioadă de înflorire economică. Pentru că zona muntoasă este atât de extinsă în Japonia, reprezentând 70 la sută din suprafața țării, multe localități și orașe au fost construite prin excavarea munților. Incorporate în poalele munților, aceste așezări se bucură de un fundal uimitor care-și schimbă culorile în funcție de anotimp.

Grădinile japoneze, create la tot pasul în jurul templelor, altarelor, palatelor, muzeelor sau de sine stătătoare, în spații vaste, mi-au vrăjit sufletul. Din informațiile furnizate de Ken și din materialele pe care le-am citit am aflat că grădinile japoneze au fost inițial concepute

sub puternica influență a grădinilor chinezești, ceea ce nu-i surprinzător deoarece civilizația chineză este cu 2000 de ani mai veche decât cea japoneză. Dar treptat, de-a lungul timpului, designerii de grădini japoneze au creat o estetică și un stil propriu, o formă de artă culturală importantă în sine, materializată în grădini uimitoare prin frumusețea, complexitatea și profunzimea semnificației lor. Astfel, în perioada Edo (1603-1867), grădinile japoneze au atins acel nivel de farmec, autenticitate și distincție, devenind renumite și imitate în întreaga lume și, nu-i de mirare, de ce japonezii sunt atât de mândri de ele.

Specific pentru grădinile japoneze este *the borrowed landscape* – peisajul împrumutat, de obicei munți și dealuri. Grădinile sunt gândite și create cu mare grijă, și majoritatea au cele șase atribute: izolare, antichitate (vechime), spațialitate, ingeniozitate umană, apă și priveliști pitorești. Alte surse spun că trei dintre elementele esențiale folosite pentru a crea o grădină japoneză unică sunt piatra, care formează structura peisajului, apa, reprezentând forța dătătoare de viață, și plantele care oferă culoarea și schimbările de-a lungul anotimpurilor.

Am observat că grădinile spațioase includ adesea în secțiuni mici stilurile specializate de grădini, cum ar fi grădina de mușchi, grădina uscată cu pietriș și roci, asociată cu budismul Zen, grădina roji sau cea destinată pentru ceremonia ceaiului, concepută pentru a fi văzută doar dintr-o cărare scurtă și tsubo-niwa, o grădină urbană foarte mică.

Am vizitat mai multe grădini, dar o să descriu câteva care mi-au făcut o deosebită impresie.

În Kyoto, oraș considerat de mulți a fi bijuteria din coroana Japoniei, și unul dintre puținele care nu au fost distruse în cel de-al doilea război mondial (reușind astfel să-și păstreze intacte clădirile, grădinile și vestigiile istorice și culturale), am vizitat grădina templului Tōfukuji (Tōfuku-ji's Hōjō „Hassō” Garden). Am văzut doar din exterior templul Tōfukuji (un complex vast care include 24 de subtemple), unul dintre cele mai vechi și mai faimoase temple din Japonia, în care s-au format mulți călugări celebri și care e cunoscut ca unul dintre cele mai populare locuri pentru admirarea culorilor frunzelor de la sfârșitul toamnei. Am trecut pe sub poarta (Sanmon) mare de la intrare, cu o înălțime de 22 de metri, construită în 1425, cea mai veche din Japonia, și care este o comoară națională. Multe dintre aceste clădiri datează din perioada Muromachi și sunt exemple strălucitoare ale arhitecturii Zen a vremii. În dimineața vizitei noastre, burnița, era frig, dar ce vedeai în jur nu te lăsa să grăbești pasul, așa că am tras cu ochiul în dreapta și-n stânga și-am făcut poze în timp ce ne îndreptam către obiectivul din programul nostru, care era doar vizitarea celor patru grădini total diferite, fiecare orientată într-o altă direcție, spre fiecare punct cardinal. Pentru a le vedea, am intrat în Hōjō (sala călugărului de un rang mai ridicat), după ce ne-am lăsat pantofii în fața celor câteva trepte. Sala, reconstruită în 1890, cu podea și plafon din lemn, arăta ca un coridor cu mici terase deschise prin care puteai privi în fiecare latură grădinile care au fost proiectate în 1939 de sculptorul peisagist Shigemori Mirei. Considerat o simfonie a tradiției și abstracționismului artei moderne și un exemplu excelent al grădinii Zen contemporane, modelul lui Shigemori a fost introdus pe scară largă în lume.

În momentul vizitei, am privit cu atenție fiecare grădină, și m-am uitat la detalii și elemente gândindu-mă că unele dintre ele ar fi arătat bine și frumos în grădina mea de-acasă. Dar mărturisesc cu sinceritate că am înțeles ceea ce simbolizează fiecare grădină doar citind pliantul care ne-a fost înmănat la intrare. De exemplu, Grădina de Sud este compusă dintr-un grup de patru stânci uriașe așezate pe un pat de pietriș pe care este scrijelit desenul unei mări învolburate. Stâncile simbolizează pacea divină a insulelor Hōrai, Hōjō, Eijū și Koryō. La vestul grădinii, cinci „munți” acoperiți cu mușchi simbolizează Gozanul (cei cinci munți sacri). În Grădina de Nord, combinația de pietre de fundație și mușchi formează un câmp arătând ca o tablă de șah cu pătrate verzi și gri imperfecte. Fundalul pitoresc al acestei grădini este creat de arbuști tunși în formă de globuri de diferite dimensiuni, cât și de copaci care-și

schimbă culoarea frunzelor. Împreună, cele patru grădini care alcătuiesc Grădina Hassô reprezintă „Hassô-jôdô”, adică cele opt aspecte ale vieții lui Buddha.

Grădina de Nord

Grădina de Sud

Grădinile Zen japoneze, în care totul este gândit minuțios, preocuparea pentru simboluri și atenția la detalii sunt o artă în sine admirată de mulți, dar cred că esența ei este deplin înțeleasă doar de cei care aparțin culturii budiste sau au studiat-o temeinic. Oricum, invitația la meditație este deschisă tuturor și spiritul lui Buddha te poate atinge subtil când sufletul percepe armonia și legătura intrinsecă dintre noi și tot ce a fost, este și va fi în Univers.

În Takamatsu, un oraș-port, situat pe insula Shikoku, am vizitat Grădina Ritsurin, deosebită de grădina templului Tōfukuji, dar cu totul remarcabilă. Aceasta grădină tradițională rafinată, etichetată ca o comoară națională, a fost construită timp de o sută de ani în perioada Edo, finalizată în 1745, când Kyoto era un oraș-castel feudal controlat de clanul Matsudaira. Grădina, extrem de spațioasă, are cele șase atribute ale unei grădini perfecte. Șase iazuri și 13 dealuri amenajate au fost plasate în mod strategic în fața priveliștii verzi, mărețe și protectoare a muntelui Shiun-zan (fundalul împrumutat), împreună cu aranjamente de roci și vegetație variată. Deși plină de turiști, grădina nu părea deloc aglomerată, personal am perceput-o ca pe o oază de liniște și frumusețe divină. La fiecare pas, peisaje în schimbare, fie că te plimbai pe marginea iazurilor tivite cu iriși, cu oglinda apei spartă de flori de lotus și de pești mari în culori aprinse, fie că ascultai clipeala apei în urma bărcilor care pluteau pe iazul cel mai mare, ori te opreai pe poduri pentru a avea o vedere de ansamblu mai bună și a face poze. Frumusețile naturii ni se derulau în fața ochilor, precum superbe imagini fotografice: cascada Okedoi no taki, pinii (1400 în total), 1000 dintre ei îngrijiți de grădinari. Unii pini au peste 300 de ani și au crengile tunse rotunjit ca la bonsai. Alții sunt tunși în diferite forme, de exemplu, a unui cocor cu aripile fluturând, care pare că stă pe spatele unei broaște țestoase, arțarii cu frunzele pictate în culorile mirifice ale toamnei sau verdele plușat al mușchiului. Aranjamentele din pietre completau cu măiestrie opera de artă a naturii, ca și obiectele de artizanat Sanuki expuse în Sanuki Mingeikan (Muzeul de Artă Populară). În casa de ceremonie a ceaiului, am făcut un scurt popas după ce ne-am lăsat pantofii afară, pe trepte, și am fost invitați să stăm jos, în fața unei măsuțe, pe o traversă împletită din bambus, pusă deasupra covorului. Am savurat în tihnă un ceai verde (matcha), continuând să admirăm peisajul cu ceașca în mână.

M-am întrebat cum a fost posibil să fie amenajate șase iazuri atât de pline de viață și culoare. Am aflat că, în urmă cu 400 de ani, grădina Ritsurin a fost de fapt albia unui râu și că încă există o bogată sursă subterană de apă. În perioada Edo, cel mai mare iaz era folosit pentru vânatul rațelor. Câteva din urmașele rațelor care au scăpat cu viață pluteau în iazuri ca bărcuțele, la fel și câteva perechi de lebede grațioase. Mi-a venit în minte un haiku pe care l-am scris inițial în engleză și l-am tradus acum în română:

*„lebede negre
alunecă-n unde-
valsul tăcerii”*

Din grădină, nu puteau lipsi grădinarii cu pălăriile lor mari, în formă de coif pe cap și, în mâini, cu fârașe și mături din nuiele, adunând frunzele de pe alei și de la rădăcina copacilor. Zâmbind m-am gândit că, prin activitatea lor, harnicii grădinari, persoane în vârstă după cum am observat, ochesc doi iepuri dintr-un foc: mențin grădina imaculată, dar și condiția lor fizică.

În timpul călătoriei cu autobuzul, Ken ne-a atras de mai multe ori atenția asupra copacilor gingko, de altfel și foarte atrăgători prin forma și culoarea frunzelor, plantați pe trotuare în fața clădirilor, în parcuri, la marginea pădurilor. Ni s-a spus că frunzele în formă de evantai ale acestor copaci conțin un procent ridicat de apă și protejează clădirile de incendii. Dacă, de exemplu, dorești să le dai foc intenționat, vei constata că frunzele nu se aprind, cum se întâmplă cu frunzele altor copaci. Frunza copacului gingko este și simbolul orașului Tokyo, o recunoaștere a calității excepționale cu care a fost binecuvântată de mama Natură.

La sosirea în Kanazawa, capitala prefecturii (județului) Ishikawa, situată în insula Honshu (cea mai mare insulă a Japoniei), într-o după-amiază în care soarele strălucea victorios după ploaia din timpul dimineții, am vizitat Grădina Kenrokuen, oficial plasată în topul primelor trei cele mai frumoase grădini din Japonia.

După câteva sute de ani de la înființare, grădina numără aproape 9000 de copaci și 200 de specii de plante. Kenrokuen, care înseamnă „grădina celor șase combinații”, este numită astfel deoarece combină cele șase atribute ale unei grădini ideale pe care deja le-am prezentat și care, conform unui text chinezesc antic, sunt de obicei greu de realizat în aceeași grădină.

Frumusețile grădinii Kenrokuen te copleșesc fiindcă, la totul pasul, ești invadat de imagini fascinante, pline de forme și culori pastelate, miresme, sunete ale apei, foșnetul copacilor, aranjamente din pietre etc. Grădinarii deja legaseră crengile pinilor cu frânghii de suporturi de bambus numite *yukizuri*, pentru a le ajuta să înfrunte zăpada abundentă așteptată în anotimpul următor și să-și mențină forma cultivată cu grijă. Dar copacii nu-și pierduseră cu nimic din măreție, ba chiar păreau și mai plini de farmec. Covoarele de mușchi așternute în pădurea de pe dealul Yamazaki erau încă verzi, arțarii și zelkova japoneză din partea de sud-est a grădinii fremătau în culori aurii, purpurii, ruginii.

Din această grădină superbă nu puteau lipsi iazuri, poduri, monumente, cum ar fi lanterna Kotojitoro, case pentru ceremonia ceaiului, o fântână arteziană, chiar și o livadă cu 200 de pruni care își etalau frunzele roșiatice. De pe podul Hanami vederea cireșilor cu

frunzele galben – cărăzimii, a irișilor de un violet suav și a altor plante era magnifică. Ingenios mi s-a părut podul care are două nume: Gankobashi, „rațe sălbatice zburând”, pentru că este alcătuit din unsprezece pietre roșii de tomuro (andezit) care arată ca rațele sălbatice zburând în formație, și Kikkobashi, „carapacea broaștelor țestoase”, pentru forma fiecărei pietre pe care pășești.

Vederea a peste 40 de rădăcini mari și mici care se ridică până la 2 m deasupra solului este de-a dreptul impresionantă și a devenit unul dintre reperatele celebre ale grădinii. Se spune că cel de-al 13-lea lord Nariyasu a plantat pini tineri în grămezi înalte de pământ, acoperind rădăcinile, apoi a îndepărtat solul pentru a expune rădăcinile după ce au crescut. Un adevărat spectacol al unei suprafețe considerabile a rădăcinilor scoase la lumină sub privirile tuturor de ideea ingenioasă a unui lord preocupat de inedit.

Străjuită de o parte și de alta de pini roșii, statuia în bronz cu o înălțime de 5.5 m a prințului Yamato Takeru, construită în centrul grădinii, în 1880, nu poate scăpa neobservată și neadmirată.

O altă atracție este fântâna arteziană, cea mai veche fântână japoneză, construită în 1861. Apa sa provine din iazul Kasumigaikē și funcționează prin presiunea naturală cauzată de diferența de cotă a celor două iazuri. Apa din fântână are aproximativ 3,5 m înălțime, cotă care se schimbă în funcție de nivelul apei din iazul Kasumigaikē. Se spune că această fântână a fost construită ca un prototip pentru o altă fântână, din castel.

Dar nu numai grădinile atât de minuțios elaborate și întreținute mi-au lăsat amintiri de neuitat, ci și alte locuri și experiențe fascinante, cum ar fi plimbarea prin crângul de bambuși din Arashiyama (aproape de Kyoto). Am cutreierat în viața mea prin nenumărate păduri și dumbrăvi, dar era prima dată când vedeam și mă plimbam printr-un crâng de bambuși în care nu crește nimic altceva decât bambuși. Ken, ghidul nostru, ne-a spus că bambusul este considerat o iarbă, deoarece crește extrem de repede, câțiva metri pe zi. Ne-am plimbat pe poteci asfaltate, șerpuiind prin mijlocul plantatiei, pe o distanță de vreo 2 km, într-o duminică rece, când ploaia și soarele se jucau de-a v-ați ascunselea. Norocul nostru a fost că ploaia se ascundea bine și soarele ne mai încălzea în timp ce o căuta. Așa că am putut să ascultăm muzica foșnetului de bambus și să admirăm legănarea magică, înainte și înapoi, ca o visare, a ramurilor verzi și aparent nesfârșite. Am mers fără grabă, lăsând liniștea și calmul acestui crâmpiei de frumusețe să-mi pătrundă adânc în suflet.

Ca să ajungem la locul unde era parcat autobuzul, de la ieșirea din crâng, am mers pe o stradă asfaltată, de-a lungul unui râu. Dintr-un minibuz au coborât cinci japonezi, îmbrăcați în robe de culoare neagră, cu o scurtă capă (arătând mai mult ca un șorț) portocalie în jurul umerilor și cu centuri negre cu dungi albe, în picioare cu papuci și șosete albe. Aparatele de fotografiat, de fapt telefoanele mobile, s-au îndreptat către ei ca la comandă. Capurile și gâturile le erau acoperite cu niște obiecte (ca niște banițe ușoare) împletite probabil din bambus. Cu identitatea ascunsă perfect, cei cinci mergeau în șir indian, pe un covor roșu, către o ambarcațiune care simboliza un dragon. Spun asta pentru că prova era ornamentată cu bustul din lemn viu colorat al unui dragon, cu capul ridicat semeț. Barca avea un acoperiș pe care stăteau aliniat bucăți de pânză colorate, care în interpretarea mea reprezentau corpul dragonului. În apropierea bărcii am observat câteva persoane în uniforme, în fața unui cort. Desigur, cei cinci, erau oameni importanți, mi-am spus. Înainte de-a urca în ambarcațiune, și-au scos obiectele care le acopereau capetele și...păreau destul de în vârstă. Să fi fost demnitari? Probabil că nu, fiindcă aveau veșminte călugărești. Să fi fost officianți Shinto care urmau să participe la o sărbătoare (matsuri)? Cum ghidul nostru nu era prin preajmă, n-am avut cui să pun întrebări, și uite-așa prezența lor a rămas pentru mine un mister.

Ianuarie 2023

Continuarea în următoarea pagină a jurnalului de călătorie.

Valentina Teclici

Noua Zeelandă, Napier